

OQAASEQARFIGINNISSUT NR. 4: MAAJIP 22-ANNI, 2017

**NUNAT INOQQAAVISA NAALAGAAFIIT
PEQATIGIINNI INUIT PISINNAATITAAFFIISIGJUT
QANGAANIIT AALISARSINNAANERMIK
PINIARSINNAANERMILLU PISINNAATITAAFFII**

Rachael Lorna Johnstone, Inatsilerinermut professori, Arctic Oil and Gas Studies aamma Arctic Oil and Gas Research Centerimi pisortaq.

Oqaaseqarfiginnissut maanna Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnaatitaaffiit pillugit Siunnersuisoqatigiinnut Kalaallit Nunaanni Aalisartut Pinmiartullu Kattuffiannit (KNAPK) nunat inoqqaavisa isumalluutitut pisinnaatitaaffii pillugit paasissutissanik akissutitut piareersagaavoq.

Malugiuk: Oqaaseqarfiginnissut maanna ilinniartitsissutissatut taamaallaat atugassiaavoq. Inatsisilkerinikkut siunnersuissutitut isiginiatneqassanngilaq.

AALLAQQAASIUT

Allakkiakkut matumuuna misissorneqassaapput nunat inoqqaavisa Naalagaaffiit Peqatigiit inuit pisinnaatitaaffii pingaernerit innersuussutigalugit qanganit aalisarsinnaanermik piniarsinnanermillu pisinnaatitaaffii. Taakku tassaapput isumaqatigiissutit Kunneqarfiup Danmarkip atsiornikkut peqataaffigisai. Tamarmik immikkut ataatsimiititanik malinnaatitaasunik (committee) peqarput, taakkunuunatigut pisussaaffitik pillugit siunnersorneqarsinnaallutik. Ilaasa inunnit pisinnaatitaaffimminnik uniuiffiqineqartutut isumaqartunit (complaints) tigusaqarsinnaapput.

NUNAT TAMALAAK AKORNANI ISUMAQATIGIISSUT INNUTTAASUTUT AAMMA NAALAKKERSUINIKKUT PISINNAATITAAFFIIT PILLUGIT ISUMAQATIGIISSUTAAT (ICCPR)

ICCPR-IMI immikkoortoq 27 imatut allassimavoq:

Naalagaaffinni immikkut inuiaassuseq, upperisarsiorneq imaluunniit oqaatsitigut ikinnerussuteqartunik peqartillugu, inuit ikinnerussuteqartunut ilaasut pisinnaatitaaffimminniik itigartinneqassanngillat, taakkununnga ilaasut allat peqatigalugit, nammineq kulturertik, namminneq upperisaminnik atuinertik ingerlassinertillu, imaluunniit namminneq oqaatsisik atussallugit.

Naalagaaffiit Peqatigiit Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Ataatsimiititaat ICCPR-ip atortitaanerani malinnaasoq immikkoortoq taanna pillugu Tamanut atuuttumik Oqaaseqarfiginnissuteqarsimavoq imatut oqaasertalimmik:

Ataatsimiitap maluginiarpaa immikkut inuiaassuseq, upperisarsiorneq imaluunniit oqaatsit pillugit ikinnerussuteqarfiup piunera tassaasoq apeqqut ilaasortaanik naalagaaffiup akuersinissaanik pissutsimigut apeqqusiinngitsoq.¹

Tamanna isumaqarpoq Naalagaaffimmit aalajangersagassaangitsoq aalajangissallugu peqatigiit tasaanersut immikkut inuiaasutut, upperisarsiortutut imaluunniit oqaatsitigut ikinnerussuteqartut, kisianni aalajangerneqartartoq suliassami pissutsit piviusut tunngavigalugit. Nunat inoqqaavi tassaapput immikkut inuiaasut aamma tassaasinnaasut immikkut oqaasilittut ikinnerussuteqartut. Kalaallit Nunaanni, assersuutigalugu, naak Kunngaqarfik Danmarkip nunat inoqqaavi ataasiinnaat (Inuit) akuerigaluarai, pissutsit tunngavigalugit (ikinnerpaamik) marlunnik oqaatsitigut ikinnerussuteqartoqarpoq Avannersuarmi Tunumilu. (Imaassinnaavoq peqatigiit taakku aamma immikkut inuiaasut imaluunniit allaat nunat inoqqaavisut immikkut inuiaasut tamannali annerusumik misissortariaqartuuvoq.) Kalaallit immikkoortoq 27 malillugu Kalaallit ikinnerussuteqartut samminniinernerata, qularnanngitsumik immikkut inuiaasutut oqaatsitigullu, aamma pinngitsoortippaa apeqqut mianernartoq immikkut inuiaasut ataasiunersut, inuiaat nunasiaasimasuunersut imaluunniit allatut inissisimasuunersut.

Naalagaaffik inussiarnersunik pisussaaffeqarpoq qularnaassallugu naalagaaffiunngitsutut inissisimasut (tassunga ilagitillugit takornariat aamma ingerlatsiviit namminersortut takornariagassanik sassaalliisut) imatut iliuseqassanngitsut ikinnerussuteqartunik taakkua oqaatsiminnut, upperisaminnut aamma kulturiminnut pisinnaatitaaffiunut akunnermiliutissalutik.

Inussiarnersumik illersuineramik iliuitsit, taamaattumik, pisariaqartippaat Naalagaaffimmut namminermut illuatungiliuttumik iliuitsit, imaassimappat taassuma inatsisiliornikkut, eqqartuussisarnikkut imaluunniit pisortatigut ingerlatsinikkut oqartussaasutigut illuatungiliuttumik Naalagaaffiup akuerseqataasimasup iluani inunnut allanut iliuitsit.²

Nunat inoqqaavisa piniarsinnaanermut aamma aalisarsinnaanermut pisinnaatitaaffii ataqqillugit, ataatsimiitap akuersaarsimava:

Inuit ataasiakkaat immikkoortumi matumani illersugaasup pisinnaatitaaffiisa pissusiat ataaseq allalluuniit - assersuutigalugu, kulturi immikkuullarissaq atortissallugu – pinnguuteqarsinnaavoq inooriaatsimik nunamut killilikkamut tamatumalu pisuussutaanik atuinermit qanittumik attuumassuteqarnermik. Tamanna immikkut piusinnaavoq nunat inoqqaavisa ikinnerussuteqartut inuiaqatigiiffianni.³

Kulturikkut pisinnaatitaaffiit immikkoortoq 27-kkut illersugaasut atuutsinneri eqqarsaatigalugit, Ataatsimiitap maluginiarpaa kulturi nammineq amerlasuunik pissuseqarluni pinnguuteqartarmat, taakkununga ilagitillugu nunat pisuussutaannik atuneq, inooriaaseq, pingaartumik nunat inoqqaavinut tunngassutillit eqqarsaatigalugit. Pisinnaatitaaffiup tamatuma ilagisinnaavaa qangatut

¹ Human Rights Committee, General comment No. 23: Article 27 (Rights of minorities) 1994, para. 5.2.

² Ibid para. 6.1. Assinga para. 6.1.

³ Ibid para. 3.2. Assinga para. 3.2.

iliuuserisartakkat soorlu aalisarnermi imaluunniit piniarnermi allanngutsaaliukkani inatsisitigut illersukkani inuuneq. Pisinnaatitaaffinnik tamakkuningga atuinerup pisariaqartissinnaavaat inussiarnersumik illersuniarluni inussiarnersumik inatsisitigut iliuitsit aamma iliuitsit qularnaarniarlugu ikinnerussuteqartut inuiaqatigiiffiannut ilaasut sukumiisumik illersugaanissaat aalajangikkanut taakkununnga attuisunut.⁴

NUNAT TAMALAAK AKORNANI ISUMAQATIGISSUT ANINGAASARSIORNIKKUT, INOOQATIGIINNIKKUT AAMMA KULTURIKKUT PISINNAATITAАFFIIT PILLUGIT (ICESCR)

ICESCR-imi immikkoortoq 15 imatut allassimavoq:

1. Naalagaaffiit isumaqatigiisumut matumunnga peqataasut akuersaarpaat kialuunniit pisinnaatitaaffigigaa:

(a) kulturikkut inuuneqarnermut peqataassalluni.....

2. Naalagaaffinnit Isumaqatigiisumut matumunnga peqataasunit pisinnaatitaaffimmik matumunnga tamakkiisumik piviusunngortitsinissaq anguniarlugu alloriarnissat ilagissavaat ataavartitsinissamut pisariaqartut makku, ineriartorneq aamma ilisimatusarnerup kulturillu siammarnissaat....

ICCPR-imi immikkoortoq 27 assignagu, ICESCRip kulturikkut inuunermit peqataasinnaanermik atuneq tamanut periarfissaritippaa, ikinnerussuteqartunu-innaanngitsoq imaluunniit nunat inoqqaavinuinaanngitsoq. Taamaakkaluartoq, nunat inoqqaavisulli, amerlanerussuteqarlutik peqatigiinnit aamma taakkunangaaniit naalackersuisunit kulturiat inuiattut aagussaanssamut navianartorsiornerusoq iliuseqarnissat atorlugit illersuinissamut.

Aningaasarsiornikkut, Inooqatigiinnikkut aamma Kulturikkut Pisinnaatitaaffiit pillugit Ataatsimiititap 2009-mi, Naalagaaffiit Peqatigiit Nunat Inoqqaavisa Pisinnaatitaaffii pillugit Nalunaarutip (UNDRIP) Ataatsimeersuarnermi⁵ akuersissutigineraniit ukiut marluk qaangiunneranni, isumaqatigiissutigaa kulturikkut inuunermit peqataaneq pillugu oqaaseqarfiginnissut tamanut atuuttoq:

Nunat inoqqaavisa kulturikkut inuunermit peqataanermit ataatsimoortumik isigin-nittaasiat taakkua inuuneqarsinnaanerannut, inunnerissaarnissaannut aamma ineri-artorsinnaanermit pingaarluinnartuuvoq ilagalugulu "nunanut pisinnaatitaaffik, nu-nanut killilikkanit aamma pisuussutinut qangali pigisaannut, atugaannut imaluunniit allatigut atorsimasaannut pissarsiarisimasaannulluunniit [tak. UNDRIP]. Nunat inoqqaavisa kulturikkut naleqartitaat siulimikkullu kingornussarsiatut pinngor-titamillu attuumassuteqarnermikkut isigineqassapput mianerinnittumik aamma illersugaassallutik pinaveersimatinniarlugu immikkut inooriaatsip aserorsagaanissaa,

⁴ Ibid para. 7. Assinga para. 7.

⁵ Committee on Economic, Social and Cultural Rights, General Comment No. 21 'The Right of Everyone to Take Part in Cultural Life (art. 15, para. 1(a) of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)', 20 November 2009, UN Doc. E/C.12/GC/21. Anigaasarsiornermut, Inooqatigiinnermut aamma Kulturikkut Pisinnaatitaaffiit pillugit Komité, Oqaaseqarfiginnissut tamanut atuuttoq nr. 21 'Kialuunniit Pisinnaatitaaffigigaa Kultureqarnikkut inunnermi peqataanissaq (immikk. 15, para. 1(a) Nunat Tamalaat Aningaasarsiornermut, Inooqatigiinnermut aamma Kultureqarnermut Pisinnaatitaaffiit pillugit Isumaqatigiissutaat)'. Novembarip 20-anni 2009, UN. Doc. E/C.12/GC/21.

*tassunga ilagitillugit inuuniutigalugu pissarsiornerat, pinngortitami isumalluutaannik annaasaqarneq, aamma isuliffiani kulturikkut kinaassuseqarnerat. Taamaalillutik Naalagaaffiit peqataasut pisussaapput iliuuseqassallutik nunat inoqqaavisa pisinnaatitaaffii akuersissutigissallugit illersussallugillu nunat, nunat najugaqarfigisat aamma isumalluutit ataatsimoorussat pigissallugit, aqussallugit aamma atussallugit; aamma, allatigut najugaqarfigineqarsimappata atugaasimappatalu pituttugaanngitsumik, paaseqatigiinnikkut akuersineq attornagu, iliuuseqassallutik nunat tamakku nunallu najugaqarfigisat utertissallugit.*⁶

RACE TUNNGAVIGALUGU IMMikkoORTITSINERUP NUNGUSARNISSAA PILLUGU ISUMAQTIGIISSUT (CERD)

Immikkut inuiaasutut, nunat inoqqaavi aamma race tunngavigalugu immikkoortitaanissamut CERD aqutugalugu illersugaapput. Race tunngavigalugu immikkoortitsinerup nungusarnissaa pillugu Ataatsimiititaq aamma saqqummiussivoq oqaaseqarfiginnissummik tamanut atuuttumik tamatumunnga tunngasumik nunat inoqqaavisa pisinnaatitaaffiinik.⁷

Oqaaseqarfiginnissummi tamanut atuuttumi ataatsimiititap erseqqissarpaa, ilaatigut, Naalagaaffiit pisussaasut:

*Qulakkiissallugu nunat inoqqaavisa inuiaqatigiiffiisa kulturikkut kingornussarsiaminik ileqquminnillu utertitsinermut uummarissaanermillu aamma oqaatsiminnik attasiinnarsinnanerminnik atuinerminnilu pisinnaatitaaffimmiinik atuisinnaanerat.*⁸

Nontipped:

*Ataatsimiittap Naalagaaffiit peqataasut immikkut saaffigai nunat inoqqaavisa nunanut, najukkanut pisuussutinullu ataatsimoorussanut piginnittunerisa akuersissutiginiisaat illersornissaallu piginnittuunikkut, ineriartortitsinikkut aqutsinikullu.*⁹

Isumaqtigiissut tamanna atussallugu ajornakusoorsinnaavoq, taamaakkaluartoq Kalaallit Nunaanni pissutsit kalaallit peqatigiit ataatsit (naalakkersuisuusut) iliortut imatut soorlulusooq peqatigiit allat (aalisartut piniartullu) pisinnaatitaaffii unioqutillugit.

INATSISIT SULIAMUT TUNNGASUT

Isumaqtigiissutini pingasuni qulaani oqallisigineqartuni tamani imarineqarpoq attaveqatigiinnissamut periaasissat kisianni ulloq manna tikillugu inatsisit suliamut tunngasut Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Ataatsimiititamit (ICCPR) isumaliutigineqarsimapput. Tamatumunga ilaapput suliat nunat inoqqaavinut immikkoortoq 27-mut atuumassutilimmik tunngasut. Kungeqarfik Danmarkip ICCPR-imut CERD-mullu tunngasuni periaasissat akuersaarsimavai

⁶ Ibid para. 36. Assinga para. 36.

⁷ Committee on the Elimination of Racial Discrimination, General Recommendation XXIII on the rights of indigenous peoples (1997) in Compilation of General Comments II (n **Error! Bookmark not defined.**) 285, para. 3.

Race tunngavigalugu assigiinngisitsineq pillugu Ataatsimiititaq, Innersuussut tamanut atuuttoq XXIII nunat inoqqaavisa pisinnaatitaaffii pillugit (1997) Innersuussutit Tamanut Atuuttut Katersukkat n 37), para. 3

⁸ Ibid para. 4(e). Assinga para. 4(e).

⁹ Ibid para 5. Assinga para. 5.

kisianni ICESCR-imut tunngasut pinnagit. Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Ataatsimiititap nunat inoqqaavinit saaffiginnissutit arlallit qangaanit atueriaatsinut tunngasut pillugit akuliunnerit isumaliuteqarfigisimavai.

NAALAGAAFFIUP AKISUSSAAFFIA

Nunat tamalaat akornani inatsisit malillugit, Naalagaaffik kisimi peqataasinnaavoq inuit pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissutinut aamma tamanna isumaqarpoq Kunngaqarfik Danmark akisussaasut unioqutitsinernik, naak tamakku suliarineqaraluartut Kalaallit Nunanni Naalakkersuisunit oqartussaaffigineqartumik. Tamanna aallaaveqarpoq tunngavigisamik imaattumik:

*Naalagaaffiup immikkoortuata ingerlatsinera isigineqassaaq Naalagaaffiup nuna tamalaat akornanni inatsisit tunngavigalugit ingerlatsineratut, immikkoortup tamatumasuliat inatsisiliornikkut, aqutsinikkut eqqartuussisarnikkut imaluunniit suliaassarfinni allani tamani, isummerneq sunaluunniit Naalagaaffiup aqqissugaanerata iluani, aamma **immikkoortup pissusia naalakkersuisoqarfiup qitiusup ilaatut qanoq ittuugaluarpalluunniit imaluunniit nunap najugarineqartup ilaatut inissisimagaluarpat.**¹⁰*

Inuit pisinnaatitaaffii pillugit inatsisit atortinnerini suliap *Lovelace illuatungeralugu Canada* ersersippaat tamanna qanoq ingerlanneqarsinnaanersoq nunat inoqqaavi nammeneq naalakkersornerup ilaanik ingerlatsisut peqatigalugit.¹¹ Suliami tamatumani Lovelace-ip Canadami inatsisit malillugit "Indian"-itut (indiaanertut) naggueqatigiinnullu peqataanini peqatigiit taakku avataanniittumi katinermigut inissisimanini annaasimavaa. Tamatumas kinguneranik naggueqatigiit nunai najugaani inoqataasinnaanermik pisinnaatitaaffini annaasimava. Naak kingorna avissimagaluarluni indiaanertut inissisimanini utertissinnaanngilaa, nunamilu najugaqarfimmi najugaqarnissamat pisinnaatitaafferutitaalluni. Naagueqatigiit akuerisinnaavaat najugaqarfimmi najugaqarsinnaanera, kisianni inissaaleqisitsineq pissutigalugu salliutippaat peqataasut akuerineqartuusut. Ataatsimiititat isumaqarput *Naalagaaffik Canada* immikkoortoq 27-mik unioqutitsisoq. Tamatumuuna takusinnaavarput Naalagaaffiup akisussaanerani tunngavik naggueqatigiit imaluunniit nunat inoqqaavisa naalakkersuinerannut aamma suliani *Omanayak* aamma *Kitok pillugit* suliani, ataani eqqartorneqartussani.

Aammattaaq Naalagaaffiit *malittarinnilluarnikkut* pisussaaffimmik Namminersorlutik ingerlatsisunut pisussaaffii (s.i. ingerlatsiviit inuillu ataasiakkaat allat, soorlu takornariartitsinermik ingerlatsisut imaluunniit takornariat ataasiakkaat) allat pisinnaatitaaffiinik unioqutitsinngitsut. Pisussaaffeqarput akuersissutinik sunilluunniit atuutsitsinerit malittarissallugit iluaqusersuutinillu pilersuillutik.¹²

¹⁰ International Law Commission (ILC) Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, second reading 2001, article 4(1) (emphasis added). Nunani Tamalaani Inatsisit pillugit Isumalioqatigiissitat (ILC) Aallaatigisassanut missingersuutit Naalagaaffiit Akisussaaffii Nunani Tamalaani Inatsisit Kukkusut pillugit, Aappasaanik saqqummiussaq 2001, article 4 (1) (erseqqissaat ilanngussaavoq).

¹¹ Communication No. R.6/24, U.N. Doc. Supp. No. 40 (A/36/40) at 166 (1981). Nalunaarutigisaaq No. R.6/24, Naalagaaffiit Peqatigiit All. Ilassut. No. 40 (A/36/40) 166-imi (1981).

¹² See Human Rights Committee, General comment No. 23: Article 27 (Rights of minorities) 1994, para. 6.1 (discussed above). See also, e.g., *López Ostara v Spain*, App no 16798/90 [1994] ECHR 46 – in which the Spanish authorities were held responsible for permitting a privately-operated waste facility to emit dangerous toxic

NUNAT INOQQAAVISA ISUMALLUUTIT PILLUGIT PISINNAATITAAFFII PILLUGIT INATSISITIGUT SULIAT

Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Ataatsimiititaq, ICCPR-imik malittarinnittoq, qangali nunat inoqqaavisa qangaanit nunaminnut nunanullu najukkaminnut taakkunanilu isumalluutitut immikkut atuumassuteqarnerannik akuersaarisimasoq, attuumassuteqarneq tamanna Silarsuarmi Killermi inatsisitigut isumaliortaatsip piginnittunermik imaluunniit pigisanik isiginninneranit itinerusoq.

Ominayak illuatungeralugu Canada¹³ Canadami Nunap ilaata provins Albertap nuna Lubicon Lake bandimeersoq (naggueqatigiit Cree) pigisassanngortissimavaa uuliasionermullu gassimillu piaanermut akuersissutigalugit ikummatissanik ingerlatsivinnut piginnittunut.¹⁴ Ataatsimiititap suliami pissutsit nalilersorsimavai immikkoortoq 27 aallaavigalugu aalajangiullugulu Alberta-p (Canadap) Ominayak-ip allallu ikinnerussuteqartunut ilaasutut kulturimut pisinnaatitaaffiinik unioqquitsisoq.¹⁵ Ilaatigut imatut oqaasertaqarpoq:

*... pisinnaatitaaffiit immikkoortoq 27-kkut illersugaasut ilagaat inuit, allat peqatigalugit, inuiaqatigiiffiup ilaaffigisamik kulturinut ilaasumik aningaasarsionikkut inooqatiginnermilu suliniutitigut peqataasinnaaneq.*¹⁶

Malugiuk suliaq tamanna assersuutip apparimmagu Naalagaaffeqatigiit naalackersuisuisa nunat tamalaat akornani inatsisit malillugit sulianut aqutsinermut appasinnerusumut ilaasumut (provinsimut Albertamut) akisussaataa nerannut.

Kitok illuatungeralugu Sverige¹⁷ Kitok tassaavoq Sverigemi Saami tuttuutilik, Sverigemi najugalik. Sverigemi inatsisit malillugit saamit inuiaqatigiiffiannut ilaasut kisimik tuttuuteqarnermik ingerlatsisinnaatitaapput, qangaaniillu nunagisani immanilu piniarsinnaallutillu aalisarsinnaatitaallutik. Aamma, Sverigemi inatsisit malillugit, saami tuttuutilik tuttuuteqarunnaartoq ukiut pingasut malittut ingerlaneranni sivisunerusumillunniit tuttuutilittut inissisi-manerminik pisinnaatitaaffinilu annaasaqartarpoq.¹⁸ Taava saamit nunaqarfiannut aalaja-

fumes. The facility in this case had not met the standards of Spanish law and the permit conditions but Spain was still responsible for not having enforced the conditions. Tak. Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Ataatsimiititaq, Oqaaseqarfignissut Tamanut Atuuttoq No. 23: Article 27 (Ikinnerussuteqartut pisinnaatitaaffii) 1994, para. 6.1 (qulaani oqallisigineqartoq). Aamma tak. S.i. *López ill. Spania, Tapiiss.* No 16798/90 [1994] ECVHR 46 – tamatumani Spaniami oqartussat akisussaatinneqartut akuersimammattigik eqqakkanik suliaqartut namminersortunit pigineqartut pujuliornernik toqunartunik aniatissallugit. Suliffiup tamatumani pineqartup Spaniami inatsisit malillugit piumasaqaatit malissimannngilai aamma akuersissuteqarnermut piumasaqaatit kisianni Spania nangittumik akisussaavoq piumasaqaatit malinneqartissimannnginnamigit.

¹³ Human Rights Committee, *Ominayak and the Lubicon Lake Band v Canada*, Communication No. 167/1984 (10 May 1990) CCPR/C/38/D/167/1984. Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Ataatsimiititaq, *Ominayak aamma naggueqatigiit Lubicon Lake ill. Canada*, Nalunaarut No. 167/1984 (Maajip 10-anni 1990) CCPR/C/38/D/167/1984.

¹⁴ Ibid para. 2.3. Assinga para. 2.3.

¹⁵ Ibid para. 33. Assinga para. 33.

¹⁶ Ibid para. 32.2 Assinga para. 32.2

¹⁷ *Kitok v Sweden*, Human Rights Committee, Communication No. 197/1985 (27 July 1988) CCPR/C/33/D/197/1985. *Kitok ill. Sverige, Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Ataatsimiititaq, Nalunaarut No. 197/1985 (juulip 27-anni, 1988)*

¹⁸ Ibid paras 2.1 and 2.2. Assinga para-t 2.1 aamma 2.2

ngigassanngortinneqartarpoq akuereqqinneqassanersoq Sverigemilu eqqartuussiviit kisimik aalajangersinnaagaat aalajangigaq taanna pissutsit immikkut ilinniartut tungavigalugit atorrunnaarsinneqarsinnaasoq.¹⁹

Kitok taamatut tuttuuteqarnermik uninngatsiarsimavoq allamilu suliffeqarsimalluni. Kisianni attuttunik kingornussivoq nunaqarfinnullu akuereqqitaanissaminik qinnuteqarluni, qulakkearniarlugu tuttuutilittut *pisinnaatitaaffini*. Qinnuteqaat taanna nunaqarfimmit itigartinneqarpoq itigartitsinerlu taanna Sverigemi eqqartuussivinnut naqissuserneqarluni. Kisianni nunaqarfimmiit akuerineqarsimavoq *utaqqiisaasumik* akiliilluni tuttuuteqarsinnaasoq.

Ataatsimititap oqimaaqatigiissinniarpaat suliama tamatumani unioqqutitsinertaqanngitsoq (pinerullugu hr. Kitok-ip, pisuni, tuttuutitigisinnaamagit 'saamit'-llu qangaanit inooriaasiat malillugu inuuneqarluni).²⁰ Kisianni erseqqissarpaat qanganiit atueriaatsit soorlu tuttuuteqariaaseq inunnu ikinnerussuteqartunut ilaasunut kulturikkut pingaarut annertuummat immikkoortoq 27-kkullu illersugaalluni:

*Ingerlassaq immikkut inuiaqatigiisut kulturianut pinnguut pingaarluinnartuugaa-ngat, tamatumana inummut atortitaanera Isumaqaqatigiisummi immikkoortoq 27-mut ilaatitaasinnaavoq.*²¹

Aamma Malugiuk: suliama tamatumani Sverigep tunngavilersuutigigaa apeqqummi Kitok-ip Saamillu inuiaqatigiiffiata akornanni akerleriissutaasoq tassaasoq pineqartut kingulliit akuereqqikkumasimannngimmassuk. Kisianni Ataatsimiititap aalajangissavaa nangittumi Sverigep inatsisilioriaasaniimmat tamatumunngalu Sverige akisussaasuusoq.²¹

Ilmari Länsman allallu ill. Finland 1994 (Länsman I)²² Ilmari Länsman tassaavoq saami tuuttutilik Muotkatunturi Herdsmen's Committeemeersoq (Tuttuutillit pe-qatigiiffiannit) nunarfimmillu Angeli-meerluni. Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Ataatsimiititamut naammagittaaliarpoq ujaraaqqanik nunaqarfitsik aqqussaarlugu assartuinerup tuttu toqqis-sisimajunnaartimmatigik taamalu kulturimut pisinnaatitaafitsik unioqqutillugu. Finlandip oqaatigaa ujaraartarnerit saamit tuttuuteqarnerannut annikitsuinnarmik sunniuteqassasut, nuna nunaqarfimmit atorneqartup 2585 km²-ip ilaaniittumi annikitsuinnarmi.

Aammaarluni Ataatsimiititap akuersarpaat tuttuuteqarneq nutaaliaq niuerniutaasoq suli ikinnerussuteqartut (aamma nunat inoqqaavisa) kulturiannik ersersitsinertut. Akuersarpaat Finlandip tunngavilersuutaa akuliunneq tamatumani annikitsuaraannaasoq Naalagaaffilli siunnersorlugu akuersissutinik tunniussanik nalilersuisarnermi tuttuutillit siunnersiortaqqul-lugit.

*Immikkoortoq 27-mi pisariaqarpoq ikinnerussuteqartunut ilaasup kulturiminik atui-nissamat itigartinneqannginnissaa. Taamaalilluni sunniutit pisinnaatitaaffimmik itigartitsinermut annertussusiliinerit immikkoortoq 27-mi pisussaaffimmut naapertuut-ingillat. Taamaakkaluortoq sunniutit inuit ikinnerussuteqartunut ilaasut inooriaa-siannut killilimmik sunniuteqarsimanernik iliuitsit immikkoortoq 27-p ataani pisin-naatitaaffinnik itigartitsissutigissallugit pisariaqanngillat.*²³

¹⁹ Ibid para. 4.2. Assinga para. 4.2.

²⁰ Ibid para. 9.8. Assinga para. 9.8

²¹ Ibid para. 9.2. Assinga para. 9.2.

Jouni Länsman, Eino Länsman, allallu illuatungeralugu Finland 1996 (Länsman II)²⁴ Suliami tamatumani pineqarpoq nunaqarfimmit aamma tassannga saqqummiunneqartumi pineqarpoq orpinnik killuineq aqqusinniornerlu sumiiffinni aamma tassani oqaatigineqarluni tuttuuleqanermut sunniuteqarnerarlugu. Finlandip oqaatigaa orpinnik piiaanermik sullissiviup annertuumik tuttuutilinnik siunersuisimanera pilersarutiminnillu allanguisimallutik siunersuinerup kinguneranik aamma ungasinnerusooq isigalugu ataavartussamik kulturiannik atuinermut pisinnaatitaaffiannut sunniuteqassanngitsoq. Ataatsimiittap isumaliutigisimavaa saamit inuiaqatigiiffiata takutissimagaa pisinnaatitaaffinnik itigartitsinermik sunniut ima annertutiginnitsoq kulturiminnik atuisinnaanerata itigartillugu, Finlandimulli eqqaasitsisutigalugu annertusiartortunik sunniuteqartoqarsinnaanera, tassunga ilagitillugit sunniutit suliassaqarfinnut allanut tunngasut.²⁵ (s.i. isumaliutigisariaqartoq orpinnik piiaanermut annertusinera ujaqquerinermik akuersissutinik tamaani akuerineqareersut.) Sunniutit anertusiartorsinnanerata naatsorsuutigisanut ilaatinnerata pingaarutaa aamma uteqqinneqarpoq suliap saaminit tuttuutilinnit ingerlaqqinnerani, naak pisut tunngavigalugit Ataatsimiititaq imaangitsoq akuliunneq naammattumik pingaaruteqartuusooq saamit immikkoortoq 27 malillugu pisinnaatitaaffinik unioqqutitsisunngussalluni.²⁶

Apirana Mahuiki ill. New Zealand²⁷ Suliami tamatumani Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Ataatsimiittap akuunera Maori kulturiannut atasuusooq, immikkoortoq 27-kkut illersugaasup, naak niuerniarnermik tunngaveqartumik ingerlanneqaraluartooq.²⁸ Pisut tunngavigalugit Ataatsimiititaq isumaqanngilaq suliami tamatumani unioqqutitsisooqartoq, taamaakkaluartorli oqaatigalugu:

*Pingaartumik immikkoortoq 27-p ikinnerussuteqartut qangaanit inuuniarnermi periaasii kisiisa illersunngilai, kisianni akueralugu taamatut periaatsit inooriaatsimut nu-taaliaasumut teknikikullu atortoqarnermut naleqqussarnerit.*²⁹

Poma Poma ill. Peru³⁰ Fr. Poma Poma llamanut narsateqartuusooq Aymaranik siuaasalik (Perumi nunat ionoqqaavi ikinnerussuteqartut). Imissaqarniarneq llamanik ingerlatsinissaminut pinngitsoorsinnaangisaa ukiorpassuit ingerlaarneranni allanut sangutinneqarsimavoq. Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Ataatsimiititap akueraa manna:

*Llamanik allisaasarneq Aymarar inuiaqatigiiffianni kulturikkut pingaarutilittut inissisimavoq, tassaagami inuuniutigalugu pissarsioriaaseq aamma siuaasanit angajoqqaanit **meeqqanut** ingerlateqqinneqartartoq.*

Ataatsimiititap akueraa nunat inoqqasavisa qangaanit pissarsioriaasiisa ineriartorumaar-nissaq mattuteqqanngikkaat kisianni ineriartorneq sunalunniit namminneq pisinnaatitaaf-fimminnut akuiliuttoq tunngaviligaasariaqarpoq makku naapertorlugit: inuiaqatigiit atorne-qartut peqatigalugit, namminneq kiffaanngissuseqartumik, sioqqutsisumik aamma paasinnit-tumik ineriartortinniakkanut akuersinerat, aamma iluaqusiissutissat akuliunnerullu akornan-ni pissuseqatigiinneq.³² Ataatsimiititap isumaqarput piumasaqaatit taakkua pingasut arlaan-naallunniit fr. Poma Pomap pineqarnerni naammassineqarsimasut.³³

EQITERINEQ

Naalagaaffiit akuerineqartarput nunat ionoqqavisa nunanni najugaanilu aningasarsiornikkut ineriartortitsinerit aqputissiusallugit. Tamatumunnga ilaapput takornariaqarnermik akuersissutaasartut. Taamaakkaluartoq naatsorsuutigisariaqarpaat ikinnerussuteqartut nunanik qangaanit atuinerat, tassunga ilagitillugit nunat inoqqaavi, naak taakku atueriaasiat nutartigaagaluartoq niuerningortitaagaluartorluunniit. Naalagaaffiit qularnaartariaqarpaat akuersissutit tunniunneqartut pingaarutilimmik ikinnerussuteqartut imaluunniit nunat inoqqaavisa kulturimikkut attorneqartussat pingaarutilimmik innarliissasut.

Aammattaaq naalagaaffiit ingerlatsivinnut namminersortunut imaluunniit inunntu ataasiakkaanut (s.i. takornarinik sullississunut imaluunniit takornarianut ataasiakkaanut) *naammattumik malinnilluarneq* atortariaqarpaat (iluamik mianersuussinikkut) akuersissummik pissarsisimasut mianerissagaat akuersissutini piumasaqaatit ikinnerussuteqartulu pisinnaatitaaffii unioqputillugit ingerlatsissanatik, allatut oqaatigalugu, naammangilaq tunniussissalluni akuersissummik kulturikkut ikinnerussuteqartut ingerlassannik erseqqissaasunik; naalagaaffiit ingerlatsineq malittarissavaat qularnaarniarlugu inuit pisinnaatitaaffii mianeralugit ingerlatsineqartoq.

Tamatigut Naalagaaffik tassaavoq akisussaasussaasoq, naak aalajangersaasarnerup ilaa naalagaaffiup ataani naalakkersuisunut nuutsissimagaluaruniullunniit (s.i. Alberta, kalaallit Nunaat imalunniit naalakkersuineq nunat inoqqavini aqunneqartoq).

Aamma takuuk: Jakob Möller: “Naalagaaffiit Peqatigiinni Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Ataatsimiititamit Inatsisit pisunut tunngasut atuumassutillit Ikinnerussuteqartunut aamma Nunarsuup Issitortaani Ikinnerussuteqartunut Inuiannut ilaasortaasunut.